

Recordar ao Alonso Ríos

**Crónica dunha superación da
desmemoria inducida**

XULIO CARBALLO ARCEO

Doutor en Historia pola Universidade de
Santiago. Arqueólogo

Recollemos a testemuña que o bisobriño de Alonso Ríos, Xulio Carballo Arceo, que deixou dito na homenaxe tardía –en 2008– que o seu povo natal lle fixo, promovida pola Asociación Cultural *Adellís* e a *Comisión pola Memoria Senhor Afranio*. É un exemplo da experiencia vital de descuberta do propio que todos os galegos teñen que experimentar para ter novas de si mesmos. A familia que o acolleu en Lisboa, ao saber de que Alonso Ríos era lembrado, enviou libros e fotos que conservaban del para a organización que se acordaban del. Reproducimos aquí tamén ese material inédito que nos pon imaxe -mesmo máis persoal- a quen fora presidente daquel Estado Galego proclamado en xuño de 1931 e o Presidente do Consello de Galiza logo da morte de Castelao.

Fotos inéditas de Alonso Ríos enviadas á familia portuguesa que o acolleu en Portugal e que dan conta da dimensión familiar e persoal do político nacionalista.

Na imaxe das páxinas anteriores vémosto con dirixentes nacionalistas entre os que subliñamos a Castelao e Prada e nesta, de 28 de outubro de 1939, está coa súa familia coa que se reúne en Bos Aires logo de andar acochado varios anos baixo a personaxe de Señor Afranio até que o Comandante Santos, Enrique Blanco e Mario Neves lle axudan a embarcar en Lisboa

Boa tarde,

Son Xulio Carballo Arceo, sillesense de orixe, sobriño neto de Antón Alonso Ríos, e veño a este acto representando a súa familia, tanto á que vive en Galiza, como a outra, a máis directa (fillos e netos), que está en Sudamérica, consecuencia do exilio que tiveron que vivir Antón e a súa muller. Hai catro días, recibín a chamada dunha neta de Alonso Ríos, Graciela, desde Lima, lamentándose un pouco de non ter sabido con maior antelación a data do acto, porque quizais tería programado de novo unha viaxe ao país do seu avó, ao país que el tanto amaba. De calquera xeito, encomendoume, de parte da súa nai (Oliva ou Buca, de 93 anos) e, por suposto, da súa, que díxese que se sentían moi agradecidas por este acto de homenaxe póstuma.

Grazas ás consellarías de Cultura e de Medio Rural polo apoio e á conselleira, Anxela Bugallo, e a Gonzalo Constenla, delegado provincial, por

sacar tempo do tempo para asistir a este acto, ás amigas Sandra González, alcaldesa de Tomiño, e Paula Fernández, alcaldesa de Silleda, pola súa presenza, á Comisión pola Memoria Señor Afranio e á Asociación cultural Adellis de Silleda, pola organización desta homenaxe. Grazas en nome de toda a familia e, sobre todo, das súas fillas vivas, Oliva e Celta Alonso, e dos seus netos Graciela, Patricia, Diego, Edith, Diana, Hugo e Griselda, desde a outra banda do Atlántico, desde a Arxentina e Perú, desde o lugar onde habita unha boa parte da nosa memoria máis recente como povo.

Non coñecín en persoa o meu tío avó, pero si souben directamente da súa vitalidade, da súa formación, do seu amor á Terra, a través da intensa correspondencia que mantivemos durante dous anos (de 1976 a 1978). Por iso, vou falar esencialmente da súa derradeira etapa de vida.

Souben de Antón Alonso Ríos a través da miña nai. De neno, eu escoi-

Imaxe do acto de homenaxe na adro da igrexa da súa parroquia, coa actuación musical de Roberto Sobrado. Embaixo coa súa familia en 1939 logo de fuxir da morte certa na terra, enriba foto de 1946

táballo moitas veces falar do seu tío Antonio, como ela lle chamaba, cunha grande admiración e respecto, e da súa curmá Buca. Un pouco despois, de mozo, as palabras de miña nai tiñan un significado novo; contaba da súa amizade con Suárez Picallo, do respecto que sentían por el adversarios políticos, como Calvo Sotelo. Non obstante, advertíame “Non te metas en política, mira o que lle pasou ao tío Antonio e a meu pai. Segundo Arceo, concelleiro republicano en Silleda, preso político na illa de San Simón”; temores que non eran de estrañar, non en van quedaran gravadas no seu cerebro as ameazas que os falanxistas silledenses lle fixeran a ela e as súas irmás de raparlle o pelo.

Nos anos setenta, Vitoria Armes-to publicara en *La Voz de Galicia* unha biografía de Antón Alonso Ríos e fala-ra do seu *alter ego*, o Señor Afranio. Miña nai gardaba celosamente os recortes de prensa do xornal. Eu línos uns anos despois.

Xulio Carballo Arceo, autor do artigo e bisobriño de Antón Alonso Ríos no acto de homenaxe diante da súa casa familiar de Cortegada, Silleda. Embaixo, Antón Alonso Ríos bailando coa súa neta, no seu décimo quinto aniversario, o 18 de maio de 1962

Era xullo de 1976, había oito meses que morrera Franco, e eu escribía a miña primeira carta a Antón, a Bos Aires, a unha persoa que eu tiña moitas gañas de coñecer. “Son neto da túa irmá, Elisa, e fillo de Esther, a túa sobriña”, así me presentaba eu máis ou menos. Foi dunha grata sorpresa para el a recepción da miña carta; tanto que algo despois dicíame que a miña carta fora lida no Instituto Argentino de Cultura Gallega do Centro Gallego de Buenos Aires: “O anoto que produxo nistas xentes ardidadas de amore á Terra, foi fondo...”, dicía.

A súa novela curta *Amore, arte e misticismo* ten nunha parte como escenario a capela de Camporrapado, onde nos reunimos, e a parroquia natal de Cortegada. Antón Loureiro, un personaxe idealizado desa novela, é o “cura Antón Ramos, un verdadeiro santo, nado e morto en Camporrapado. Cando eu era neno púñame a man na cabeza e dicíame “Antonciño, ti e eu somos tocaios”. Estivera 26 anos de cura nunha parroquia e, cando se retirou, foi porta por porta devolvendo canto tiña cobrado por lexítimos dereitos. Morreu con merecida sonda de santo. Eu estiven a velo de corpo presente na capela de Camporrapado. Alí formouse unha lenda na que unha bolboreta fora vista pousárase nos pés, nas mans e na fronte do morto, que era a súa alma... O Paio de Quintá era un auténtico artista, o que fixo a purísima de Cortegada...”. Un agnóstico como Alonso Ríos fai neste relato unha crítica ao falso cristianismo.

Na correspondencia que mantivemos queda de manifesto o seu ideario nacionalista, humanista e un idealismo e espiritualismo que non abandonou até a morte

Na correspondencia que mantivemos queda de manifesto o seu ideario nacionalista, humanista e un idealismo e espiritualismo que non abandonou até a morte. Coido que era un home sumamente honesto, cos demais e con el mesmo.

Coñeceu a través miña as revistas *Teima*, *Ceibe* e outras, o manifesto da AN-PG, a revista *Xuventude de Silleda*. Mandaba saúdos para Manuel María e Saleta, para o seu amigo Daniel Mallo de Silleda, para a familia...

As súas cartas translucían sempre unha tremenda vitalidade. Tiña 90 anos e estaba pensando en regresar a Galiza para reiniciar a loita como agrarista: "mentres non busco acomodo en algun sitio, terei de pasare algúns días, xa en Silleda, xa en Vilagarcía, con Matilde. polo menos como centro onde recibire correspondencia. Ademais gustaría-me dar comezo, eí mesmo –refírese a Silleda– a organización agraria pra dempois espallala por toda Galiza",

afirmaba. Por esas datas o concello de Tomiño intentara traelo ao Baixo Miño. Pero, uns meses despois debeu sufrir un importante baixón anímico, porque me escribía: "estou retirado de toda laboura socio-política. Pola idade e a saúde non concurro nin ó Centro Gallego nin a outra clase de xuntanzas. Son alleo a todo", remataba.

Finou dous anos despois, en 1980. A prensa diaria recolleu a súa morte en breves noticias. *A Nosa Terra* publicou un artigo da miña autoría. Pero, naquel momento, a súa morte, a do que puido ser considerado simbolicamente o equivalente ao presidente do goberno galego no exilio, non cobrou a dimensión debida. Con este acto e con outros moitos que o precederon nestes últimos anos, estase a facer xustiza histórica con Antón Alonso Ríos. Por iso, grazas.

Capela de Camporrapado, 13 de setembro de 2008 ■

Intervención no acto de Matías Rodríguez da Torre, presidente da Asociación Cultural "Adellís" e membro da Comisión Señor Afranio organizadora da Homenaxe nacional a Antón Alonso Ríos na súa Terra